Slovar pravopisnih težav

O slovarju

Koncept *Slovarja pravopisnih težav* se je začel oblikovati, ko je bilo v okviru aplikativnega raziskovalnega projekta z naslovom *Slovenski pravopisni priročnik v knjižni, elektronski in spletni različici* (2008–2011) ugotovljeno, da je treba namesto skrajšane različice *Slovenskega pravopisa* 2001 zasnovati priročnik, ki bo specializiran za pravopisna oz. normativna vprašanja, ob tem pa prenoviti in dopolniti tudi pravopisna pravila. V okviru omenjenega projekta je dvočlanska delovna skupina Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (Helena Dobrovoljc in Nataša Jakop) na osnovi 7500 redakcij črk od A do G pripravila predloge za redigiranje in jih v obliki tipskega prikaza predstavila v monografiji *Slovenski pravopisni priročnik med normo in predpisom* (Dobrovoljc, Jakop 2011), ob tem pa pripravila nabor najbolj očitnih vrzeli v pravopisnih pravilih.

Odločitev za specializirani pravopisni priročnik je potrdil tudi Znanstveni svet inštituta, ki je slovar poimenoval *Slovar pravopisnih težav*, v letu 2013 pa sprejel pobudo delovne skupine po ustanovitvi standardizacijskega telesa:

»Za celostno preureditev in prenovo pravopisnih pravil bi bilo treba upoštevati najširši krog jezikovnih uporabnikov, organizirati vseslovenski znanstveni posvet glede sprememb v standardizaciji in v tem okviru oblikovati delovno telo, ki bi sodelovalo pri izdaji posodobljenih pravopisnih pravil.« (Dobrovoljc, Jakop 2011: 9)

Na iniciativo ZRC SAZU je SAZU v letu 2013 ustanovila Pravopisno komisijo pri SAZU (dalje PK), katere naloga je priprava novih pravopisnih pravil. To je omogočilo reorganiziranje pravopisne dejavnosti: v skupino za pripravo slovarja je bila januarja 2013 imenovana Aleksandra Bizjak Končar, oktobra 2013 Polona Gantar, z julijem 2014 je v skupini delno angažirana Tina Lengar Verovnik. Slovarsko delo poteka problemsko, tj. po problemskih sklopih, in se zato lahko odvija vzporedno s prenovo pravopisnih pravil. Pravopisna pravila naj bi se spreminjala na osnovi predlogov za spremembe, ki so rezultat preučitve aktualnega gradiva ob pripravi slovarskih redakcij. Pravila s slovarjem tvorijo normativno delo z utemeljevalno-aplikativnim značajem.

Odločitev za problemski pristop, ki uporabnika seznanja v prvi vrsti s problematičnimi mesti, je bila utemeljena v strokovni literaturi.[1]

Normativna načela

Pri normiranju upoštevamo splošna normativna oziroma kodifikacijska načela (načelo **izročila**, načelo **jezikovne rabe**, načelo **sistema** in načelo **jezikovne gospodarnosti**) in težnjo knjižnojezikovnega standarda po jezikovni enotnosti.

---

[1] Dobrovoljc, Helena, Jakop, Nataša. *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. 1. izd. Ljubljana: Založba ZRC, 2012. — Dobrovoljc, Helena, Jakop, Nataša. Specializirani pravopisni priročnik (Predstavitev izhodišč, zasnove, ciljev in vzorčnih redakcij). *Jezikoslovni zapiski*, 2008, 14, št. 1, str. 85–101. — Dobrovoljc, Helena. Spremembe pravopisnih konceptov v elektronski dobi. V: Krakar-Vogel, Boža (ur.). *Slavistika v regijah – Nova Gorica*, (Zbornik Slavističnega društva Slovenije 24). Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2013, str. 69–75. — Dobrovoljc, Helena, Bizjak Končar, Aleksandra. Vprašanja obvestilnosti sodobnega pravopisnega slovarja. V: Jesenšek, Marko (ur.). *Izzivi sodobnega slovenskega slovaropisja*, (Mednarodna knjižna zbirka Zora 75). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2011, str. 86–109.

Normativna veljava

Status slovarskih sestavkov, predstavljenih na spletišču Fran, je odvisen od potrditve že omenjene Pravopisne komisije pri SAZU, tj. standardizacijskega telesa. Zato je ta del spletišča zasnovan dinamično, o čemer priča tudi oznaka »**predlog**« oziroma »**potrjeno**« (ob potrditvi PK). Dokončno normativno veljavnost dobi normativni priročnik ob potrditvi vseh gesel in javnem sprejetju pripadajočih pravopisnih pravil.

Obvestilnost slovarja

Obvestilnost *Slovarja pravopisnih težav* je omejena na probleme izrazne in oblikoslovne (deloma tudi skladenjske) ravnine jezika, pri ugotavljanju katerih se sklicujemo na različne analize uporabnikovih normativnih zadreg, tako tradicionalnih kot tistih, ki jih prinaša jezikovni razvoj in neskladje z aktualno kodifikacijo. »Pravopisne težave« oz., širše, normativne zadrege odkrivamo na različne načine:

- z **ugotavljanjem dvojnične norme** v knjižnem jeziku, zlasti na izrazni jezikovni ravni (na primer naglasne: *agéncija* in *agencíja*; *Afričán* in *Afričàn*; besedotvorne: *Abelardev* in *Abelardov* [abelárjev]; *akvarelne barvice* in *akvarel barvice* oz. *akvarelbarvice*; pravopisne: *ahilova* in *Ahilova peta*; oblikoslovne *Aljoša Aljoše* in *Aljoša*; *amper amperja* in *ampera*; *ABS ABS-a* in *ABS*; *študent* im. mn. *študenti/študentje*);
- s **primerjavami stanja v knjižni in pogovorni normi** (*Marko Marka* in/ali *Markota*; *brucevanje* in/ali *brucovanje* ipd.), ki na drug način odražajo bodisi jezikovno neustaljenost bodisi odklone od sistemskih jezikovnih vzorcev;
- z iskanjem razlogov za zavračanje kodifikacije ali predlaganih rešitev (**pregled vseh pravopisnih polemik**, nastalih v obdobju izhajanja slovenskih pravopisov 20. stoletja);[2]
- s **spremljanjem aktualne normativne problematike**, ki jo razkrivajo vprašanja uporabnikov v Jezikovni svetovalnici Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.[3]

Posebna pozornost je namenjena zapisovalnim problemom, ki jih lahko na grobo opredelimo kot težave, povezane z:

- razmerjem glas – črka, npr. izgovor črke *l* v samostalnikih *stol* in *predal* ter izglagolskih tvorjenkah,
- zapisom skupaj ali narazen, npr. *visoko usposobljen – visokorasel*,
- rabo velike in male začetnice, npr. *prometni babilon – stolp v Babilonu*,
- rabo ločil in posebnih pisnih znamenj, npr. *O'Neill*, *črno-bel*, *2001–2010*, *10 %* in *10-%*, *12,4 °C*,
- zapisom prevzetih besed, npr. *bypass – bajpas*,
- oblikoslovnimi in besedotvornimi posebnostmi, zlasti težavnimi sklonskimi in besedotvornimi oblikami, npr. *pisec*: *intervju s piscem*, *piščev vidik*; *oboa: igra na oboo, trio oboj*; *Bonn: Bonnčan, bonski*; *Pengov: s Pengovom, Pengovov*.

V Ljubljani, septembra 2014

[2] Pereča pravopisna vprašanja 20. stoletja so predstavljena v monografiji *Pravopisje na Slovenskem* (Dobrovoljc 2004).

[3] Od pomladi 2012 do septembra 2014 je bilo odgovorjeno na 600 vprašanj jezikovnih uporabnikov, ki so prosto dostopna na spletu.